

Владислав МОЗАЛЬОВ,

ад'юнкт кафедри суспільних наук гуманітарного інституту
Національного університету оборони України ім. Івана Черняхівського

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ВВНЗ

У статті висвітлено основні етапи педагогічного експерименту, на основі якого зроблено висновок про ефективність запропонованих педагогічних умов моніторингу якості професійної підготовки магістрів у ВВНЗ.

***Ключові слова:** педагогічний експеримент, моніторинг якості професійної підготовки, педагогічні умови моніторингу, критерії та показники оцінювання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні у вищій військовій школі характеризується великою кількістю наукових досліджень, присвячених якості вищої освіти. Проблема якості вищої освіти, і зокрема її підвищення, диктується замовником освітніх послуг – суспільством. Це пояснюється високими вимогами до професійної компетентності сучасного військового професіонала, позитивна динаміка підготовки якого є запорукою обороноздатності держави.

Вивчення наукових джерел дає підстави стверджувати, що на сьогодні не виявлено спеціальних робіт, присвячених дослідженню педагогічних умов моніторингу якості підготовки військових фахівців і констатувати необхідність створення у ВВНЗ внутрішньої системи якості на основі моніторингу, без чого, у зв'язку зі змінами освітніх пріоритетів, неможливо здійснювати підготовку військових фахівців та подолати суперечність між необхідністю впровадження моніторингу якості підготовки фахівців у ВВНЗ та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних основ вирішення даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідження останнього десятиріччя (І. Булах [1], В. Горб [2], Т. Лукіна [3], О. Туржанська

[4], Г. Цехмістрова [5], Н. Шейко [6] та ін.) засвідчують, що такі інструменти оцінювання якості підготовки фахівців як контроль та діагностика не відповідають основним напрямкам модернізації системи вищої освіти, оскільки не забезпечують усебічного дослідження процесу підготовки фахівця, не здатні виявити різноманітні впливи на освітній процес, спрогнозувати перспективи його інноваційного розвитку. Тому в теорії та практиці управління вищою, і зокрема військовою освітою визнається необхідність упровадження такого важливого інструмента управління, як моніторинг якості підготовки магістрів у ВВНЗ.

Мета статті – показати вплив запропонованих педагогічних умов моніторингу якості професійної підготовки магістрів на якість їх підготовки у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами запропоновано низку педагогічних умов моніторингу якості професійної підготовки магістрів, а саме:

упровадження системи моніторингу якості професійної підготовки магістрів у освітній процес ВВНЗ;

розробленість моделі моніторингу якості професійної підготовки магістрів у ВВНЗ;

підготовленість науково-педагогічних працівників до здійснення моніторингу якості професійної підготовки магістрів у ВВНЗ;

включення слухачів до процесів САМО (самодіагностика, самопланування, самоаналіз, самокоригування тощо) навчальних досягнень.

Для проведення експерименту з метою отримання достовірних результатів у відповідності з потребами його здійснення:

створено вибірку зі слухачів визначених спеціальностей у складі експериментальної та контрольної груп, де зафіксовано початковий стан за значущими параметрами, що впливають на рівень сформованості компетентності магістра у ВВНЗ;

встановлено динаміку формування компетентності магістрів серед учасників експериментальної та контрольної груп згідно традиційної й експериментальної моделей організації підготовки [7].

Експериментальна та контрольна групи були створені на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, їх контингент охоплював слухачів першого курсу, де чисельність експериментальної групи складала 93 особи та контрольної групи – 95 осіб.

Виходячи із мети констатувального етапу зафіксовано рівень знань й вмінь слухачів контрольної та експериментальної груп. У результаті проведення комплексного вхідного контролю із нормативних дисциплін навчального плану, застосовуючи тести закритого та відкритого типу із диференційованими завданнями, що надали можливість перевірити знання під час відповідей на запитання та вміння під час розв'язання задач та ситуацій, отримали необхідні контрольні дані. Щоб забезпечити об'єктивність контролю було чітко визначено мету перевірки, базові елементи знань, розроблено систему завдань різних рівнів складності та критерії їх оцінювання. Рівень навчальних досягнень оцінювався за стобальною шкалою, згідно впровадженої рейтингової системи оцінювання, що відповідає наступному: 90-100 балів – високий рівень; 75-89 балів – достатній; 60-74 бали – середній; 0-59 балів – низький рівень.

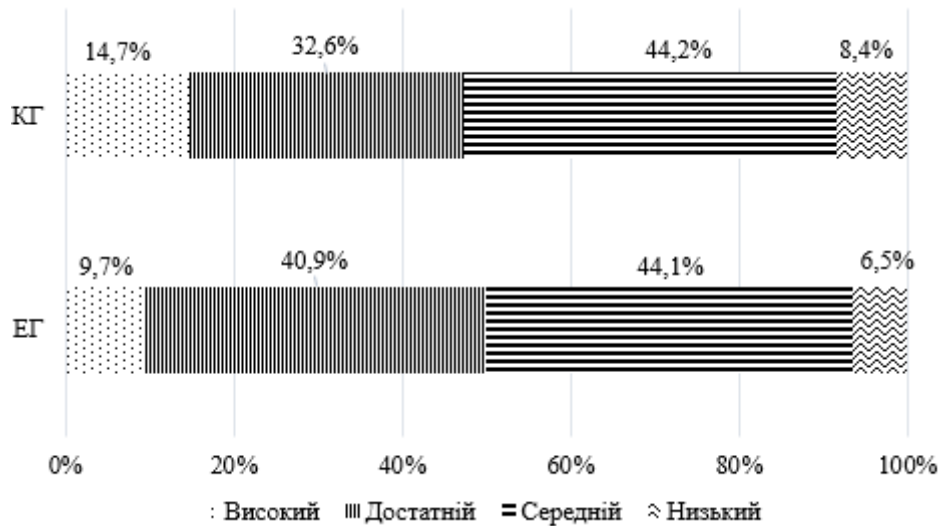
Результати діагностики слухачів контрольних та експериментальних груп на початку

експерименту наведемо результати графічно, з метою їх порівняння на рисунку 1.

Дані діаграми підтверджують, що рівні навчальних досягнень слухачів в експериментальній та контрольній групах є однорідними. Дане ствердження підтверджено методами математичної статистики.

Враховуючи, що важливою складовою підготовки є мотивація слухача до навчальної діяльності, де основна мета мотивації полягає у підтримці його позитивного ставлення до процесу навчання, вважаємо, що важливим фактором

позитивної навчальної мотивації є позитивна мотивація до підвищення військово-професійного рівня, тобто її професійна спрямованість. Розвинення мотивації професійного спрямування під час навчання є одним з основних факторів успішної навчальної діяльності, тобто якісної підготовки.

Рисунок 1 – Порівняння рівнів навчальних досягнень слухачів експериментальної та контрольної груп на початку експерименту

Для дослідження рівня мотивації провели опитування щодо мотивів навчання у ВВНЗ, де згідно авторської анкети слухачі повинні були обрати п'ять найбільш значущих факторів, за якими вони виявили бажання підвищувати свою кваліфікацію. Серед запропонованих питань виділили дві групи, що відповідають мотивам професійної спрямованості та службової необхідності, і результати опитування розподілились наступним чином: у експериментальній групі 59,4% слухачів вступили до ВВНЗ з метою підвищення кваліфікації та 40,6% – за службовою необхідністю; у контрольній групі майже такий же результат: 58,8% слухачів вступили до ВВНЗ свідомо та 41,2% – скоріше вимушено.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують однорідність експериментальної та контрольної груп, що забезпечує об'єктивність вихідних даних для проведення дослідно-експериментальної роботи.

Далі, навчання у контрольній та експериментальній групах припускало однакову кількість занять за всіма темами, однаковий обсяг навчального

матеріалу та практичні заняття з однаковими завданнями, тобто ідентичність умов.

Суттєвою відмінністю контрольної та експериментальної груп став різний характер організації освітнього процесу професійної підготовки магістрів за рахунок реалізації педагогічних умов, які передбачали підвищення ефективності моніторингу якості їх підготовки.

В експериментальній групі під час навчання здійснювався моніторинг за циклами загальної та практичної підготовки із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій за спеціально розробленим методичним матеріалом та програмами, що виконувались із обов'язковим включенням слухачів до процесів САМО (самодіагностики, самопланування, самоаналізу, самокоригування тощо) під час вивчення навчальних дисциплін.

Контрольна група навчалась за таким же планом, але за традиційними методами навчання, із застосуванням традиційних методів контролю, що не дозволяють вчасно коригувати процес підготовки у режимі відсутності моніторингу за результатами навчальної діяльності.

Завданням експерименту стала перевірка гіпотези дослідження про те, що підготовка магістрів буде ефективнішою, якщо її організувати шляхом впровадження моніторингу якості у процес підготовки магістрів, який реалізувати визначеним комплексом педагогічних умов. Перевірка ефективності здійснювалась на основі виявлення динаміки основних показників сформованості компетентності слухачів: рівня мотивації щодо особистого професійного розвитку (мотиваційного компоненту), рівня професійної компетентності, рівня професійно значущих якостей, прихильністю до здорового способу життя (компетентнісного компоненту) методами математичної статистики.

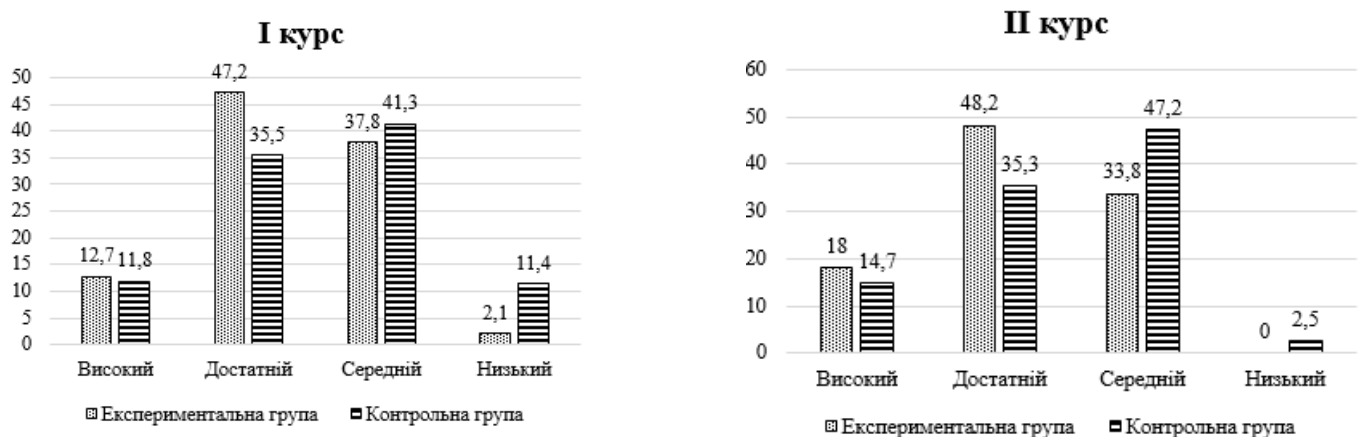
Під час дослідно-експериментальної роботи систематично доводилось займатись педагогічним спостереженням, вивченням відгуків НПП, слухачів, їхніх пропозицій та побажань, що допомогло реалізації дослідження. Робота в експериментальній групі була побудована згідно розробленої моделі

моніторингу, тому потребувала особливої уваги щодо забезпечення її основних принципів.

З метою об'єктивного аналізу динаміки основних показників сформованості професійної компетентності слухача за умови впровадження системи моніторингу якості професійної підготовки магістрів у ВНЗ та педагогічних умов його ефективності було відстежено результати підсумкової атестації слухачів експериментальної та контрольної груп наприкінці навчального року за нормативними дисциплінами навчального плану, що проводилась у письмовій формі із застосуванням тестів закритого та відкритого типу, питань та практичних задач, ситуацій різних рівнів складності з метою визначення рівня професійної компетентності.

Порівняння результатів отриманих даних, виявлена динаміка основних показників дозволяють зробити висновок про ефективність запроваджених у процес професійної підготовки педагогічних умов через упровадження системи моніторингу якості, розробленість теоретичної моделі моніторингу якості професійної підготовки магістрів у ВНЗ, забезпечення підготовленості НПП до здійснення моніторингу, включення слухачів до процесів САМО навчальних досягнень.

Результати аналізу рівнів навчальних досягнень слухачів експериментальної та контрольної групи після експерименту подано графічно з метою їх порівняння та виявлення динаміки основних показників якості професійної підготовки магістрів у ВНЗ (рисунок 2).

Рисунок 2 – Порівняння рівнів навчальних досягнень слухачів експериментальної та контрольної груп після експерименту

На основі поданих діаграм видно, що отримані рівні навчальних досягнень слухачів експериментальної групи вище ніж контрольної впродовж всього терміну навчання.

Результати упровадження педагогічних умов моніторингу якості професійної підготовки магістрів підтверджено за допомогою критерію χ^2 – Пірсона. До експерименту з надійністю 95% виявлено відсутність значимих розбіжностей за рівнем підготовки в контрольній й експериментальній групах. В результаті експерименту встановлено значущі відмінності між групами, що обумовлено використанням запропонованого підходу ($\chi_{емп}^2 = 9,9 > 7,82 = \chi_{кр}^2$).

Окрім того, під час всього терміну експерименту відстежували позитивну динаміку якісних змін у експериментальній групі, починаючи вже з першого курсу, хоча показники у контрольній групі змінюються набагато повільніше, подамо наочно отриманий висновок, поєднавши якісні показники навчання, тобто достатній та високий рівень навчальних досягнень слухачів на початку, впродовж та після експерименту.

Порівняли результати аналізу рівнів навчальних досягнень слухачів експериментальних та контрольних груп до та після експерименту (рис. 3).

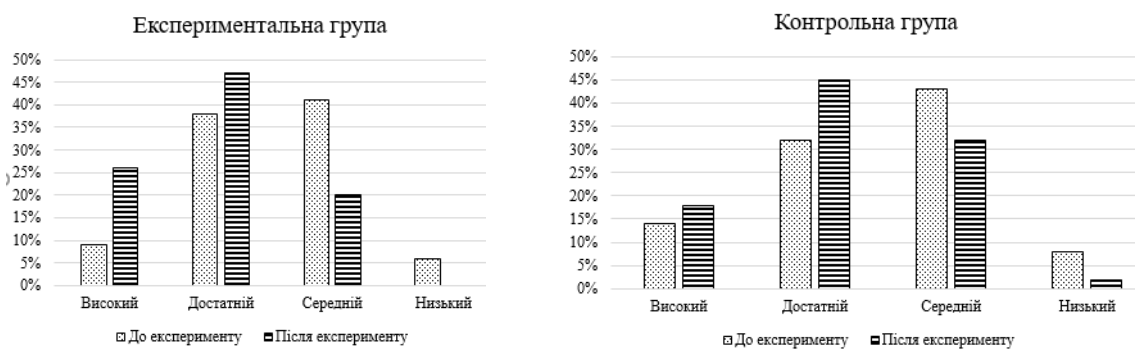

Рисунок 3 – Динаміка змін досягнень слухачів до та після експерименту

Вимірюючи якість отриманої підготовки за рівнем сформованості професійної компетентності, як величину відхилення між початковим рівнем підготовки слухачів та тим, що здобули під час навчання у ВВНЗ, можна подати її кількісно та оцінити приріст у відсотках, результати такої роботи подано наочно (рис. 4).

Рисунок 4 – Якість підготовки за рівнем сформованості професійної компетентності слухачів експериментальної та контрольної груп після експерименту

З поданої діаграми видно, що якість підготовки магістрів у ВНЗ за таким важливим показником, як рівень професійної компетентності, після експерименту відрізняється, що безумовно підтверджує висунуту гіпотезу на початку дослідження.

Враховуючи, що мотивація забезпечує результативність підготовки магістрів, ми провели в контрольній та експериментальній групах на етапі констатувального експерименту та по його завершенні анкетування щодо мотивації слухачів до вступу у ВНЗ з метою виявлення та перевірки змін, які відбулися у порівнянні між слухачами контрольної та експериментальної груп. За результатами проведеного аналізу констатуємо зростання мотивації (за рівнем професійного спрямування) саме у слухачів експериментальної групи (у 1,16 рази), порівняно із таким же показником у слухачів контрольної групи, що майже не змінився.

Отже, моніторинг якості професійної підготовки магістрів, включення слухачів до процесів САМО навчальної діяльності з метою стимулювання їхнього професійного розвитку сприяли якісним змінам у мотивації слухачів до отримання кваліфікаційного рівня за обраною спеціальністю, і підвищенню

якості професійної підготовки магістрів у ВВНЗ. Якісні зміни мотиваційного компонента пояснюються тим, що у результаті впровадження зазначених педагогічних умов у процес навчання, слухачі, виконуючи самодіагностику власної діяльності, її самопланування, самоаналіз результатів, поточну самокорекцію за допомогою НПП покращують свої досягнення, що позитивно впливає на мотивацію щодо отримання кваліфікаційного рівня за обраною спеціальністю та особистого професійного розвитку.

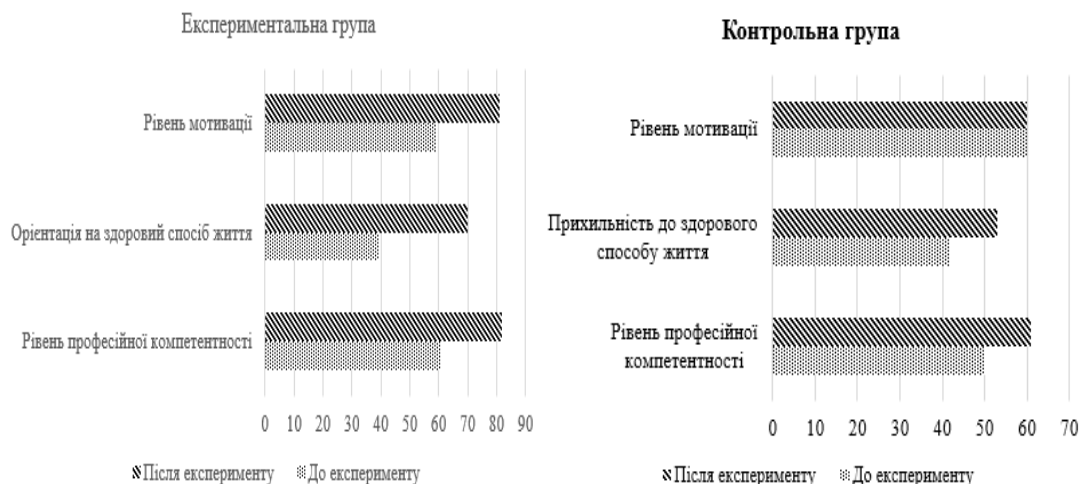
Нами вивчалось ставлення слухачів до фізичної підготовки, що набуло великого значення останні роки, коли стан фізичної підготовки слухачів значно погіршився й має перерости у проблему на рівні Збройних Сил. Результати анкетування слухачів експериментальних та контрольних груп до та по завершенні експерименту дали змогу провести порівняльний аналіз отриманих даних. Вони підтверджують, що за умови впровадження педагогічних умов моніторингу якості професійної підготовки магістрів за напрямками професійної, а також її складової – фізичної підготовки, покращуються не тільки рівень мотивації слухача до підвищення рівня його навчальних досягнень, а також його прихильність до здорового способу життя. Відстеження, збирання, опрацювання, аналіз, коригування й прогнозування результатів фізичної підготовки дозволяє впливати не тільки на формування фізичних якостей, а також сприяє розумінню слухачами досягнення необхідного рівня фізичної підготовки для успішного здійснення військово-професійної діяльності у майбутньому, що приводить до зменшення шкідливих звичок, збільшенню попиту на участь у спортивних секціях з волейболу, баскетболу, тенісу, тощо, тобто орієнтує слухачів на здоровий спосіб життя, що є важливою складовою професійної компетентності сучасного військового магістра.

Загальне уявлення про характер змін щодо прихильності до здорового способу життя слухачів експериментальної та контрольної групи надають діаграми (рис. 5).

Рисунок 5 – Динаміка змін щодо прихильності слухачів до здорового способу життя до та після експерименту

Отже, аналізуючи результати дослідно-експериментальної роботи, наведені діаграми, графіки, що подають інформацію наочно і відображають динаміку зміни даних під час експерименту, можна зробити висновок, що у контрольній групі, що навчається за традиційною системою, якість підготовки магістрів за мотиваційним та компетентнісним компонентами змінюється, але набагато повільніше ніж у експериментальній групі, де ми спостерігаємо стрибок за кожним із компонентів, найбільшого розвитку одержує саме рівень сформованої професійної компетентності (рис. 6).

Рисунок 6 – Динаміка змін якості підготовки слухачів до та після експерименту

Результати, отримані за традиційною технологією навчання, пояснюються тим, що упродовж всього терміну навчання приділяється недостатньо уваги таким чинникам, як своєчасне виявлення проблем у процесі підготовки слухачів, що спричиняє неможливість їх коригування, тобто розвиток професійної компетентності магістрів уповільнюється, тому на момент закінчення слухачами ВВНЗ ми отримуємо незначну позитивну динаміку за обраними компонентами.

Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Значна відмінність результатів експериментальної групи пояснюється впровадженням у процес професійної підготовки магістрів у ВВНЗ педагогічних умов моніторингу якості, що робить його набагато ефективнішим, а значить дозволяє вдосконалити процес їх підготовки. Отже, одержані результати дослідження, підтверджені методами математичної статистики, засвідчили ефективність впровадження моніторингу якості професійної підготовки магістрів за визначеною сукупністю педагогічних умов. Такі переваги, пов'язані із систематичністю тривалого відстеження та своєчасністю моніторингу підготовки слухачів у порівнянні із традиційними методами контролю, а також із об'єктивністю оцінювання засобами ІКТ та самооцінювання, вчасним коригуванням та самокоригуванням, можливістю прогнозування та самопрогнозування у процесі підготовки, дозволяють значно знизити вплив факторів, що ускладнюють процес досягнення якісного результату.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень у даному напрямі вважаємо вивчення зарубіжного досвіду здійснення моніторингу якості у ВВНЗ, впровадження моніторингу якості через вивчення професійного становлення й кар'єрного зростання випускників та його результатів у процес підготовки військових фахівців, розроблення методики формування вмінь магістрів, щодо моніторингу, під час навчання у ВВНЗ з метою посилення управлінської складової в рамках здійснення професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Булах І. Є. Мотивація навчання і валідизація оцінювання рівня знань / І. Є. Булах, І. М. Шило // Педагогіка і психологія. – 1996. – №3. – С.125–130.
2. Горб В. Г. Технологические аспекты педагогического мониторинга взаимоотношений субъектов образовательной деятельности в вузе / В. Г. Горб // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2003. – №2. – С. 46–52.
3. Лукіна Т. О. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: моногр. / Т. О. Лукіна; за ред. О. І. Ляшенка. – К. : Педагогічна думка, 2011. – С. 28–68.
4. Туржанська О. С. Засоби діагностики для моніторингу якості підготовки майбутніх учителів математики [Електронний ресурс] / О. С. Туржанська. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn, 201
5. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 307 с.
6. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика: навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко – [2-ге вид., перер. і доп.]. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 280 с.
7. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

Мозалев В. Результаты опытно-экспериментальной проверки педагогических условий мониторинга качества профессиональной подготовки магистров в ВВУЗ

В статье отражены основные этапы педагогического эксперимента, на основе которого сделан вывод об эффективности предложенных педагогических условий мониторинга качества профессиональной подготовки магистров в ВВУЗ.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, мониторинг качества профессиональной подготовки, педагогические условия мониторинга, критерии и показатели оценки.

Mozalov V. Results of explorative experimental trial of pedagogical conditions of quality monitoring of professional training of masters

Problem statement. The research of scientific sources gives a reason to affirm that today it is not exist any special works devoted to the research of pedagogical conditions of quality monitoring of military specialists' training. Besides it causes the necessity of establishing the internal quality system, based on monitoring. Considering the changes of educational priorities, it is not possible to provide the military specialists' training and overcome the conflict between the necessity of

implementing the quality monitoring of military specialists' training in HMEI and inadequate development of theoretical and methodical basis of solution of this problem.

It was used a pedagogical experiment during the research. The experiment was conducted on the basis of National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky concurrently with a real educational process.

To ensure the possibility of providing the experiment, comparing its results and checking the represented pedagogical conditions, it was segregated the control group (CG) and the experimental group (EG).

It was proved the homogeneity of groups by qualitative and quantitative structure, based on the results of conducted diagnostic control works, tests (aimed to diagnose the level of professional significant skills, motivation of professional personal development, commitment to a healthy lifestyle), that provided the objectivity of the experiment.

During the experiment, it was implemented the represented pedagogical conditions of quality monitoring of Masters' professional training in HMEI.

It was found the positive impact of the created pedagogical conditions of monitoring on the quality of educational achievements of students. This is the result of bigger informativity of monitoring in compare with traditional control of knowledge, which gives an opportunity not only to receive the appropriate mark but also to respond on time at drawbacks, to correct the educational activity according to them and predict further work during the training process.

At the same time, it was implemented changes in motivation of students. It is reflected in such conclusion: students' participation in the monitoring process as subjects of educational process, their awareness of the necessity of themselves activity evaluation, the visualization of achievements, which is represented with electronic monitoring cards give an opportunity to increase the motivation of students during the professional military affirmation.

Results of the research give a reason to approve that in control group, which studied by traditional system, the quality of Masters' professional training according to represented components changes much more slowly than in the experimental group, where there is a significant increase of motivation and competence components.

The experimental explorative check of pedagogical conditions of monitoring showed the positive dynamic of all represented indicators of professional competence of students.

The calculations which were received thanks to Wilcoxon Nonparametric Criteria helps to conclude that the main goal of the research is achieved and the hypothesis is confirmed. Results of the experimental work approved the efficiency of implementing the quality monitoring of Masters' professional training in HMEI, considering the represented pedagogical conditions.

Conclusions. The received results of the research which are confirmed with methods of mathematical statistics validated the efficiency of implentation of the quality monitoring of Masters' professional training in HMEI, considering the represented pedagogical conditions and the positive impact of the methods of

monitoring on the quality of Masters' training in HMEI. In comparison with traditional methods of control, such benefits associated with systematic long-term tracking and timely monitoring of the students' training. Besides the advantages are reflected in the objectivity of informational and communicational technologies and self-evaluation, timely correction and self-correction, the opportunity to forecast and self-prediction during training process, the decrease of the impact of factors, which complicate the process of achieving qualitative result.

Key words: *pedagogical experiment, quality monitoring of professional training, pedagogical conditions of monitoring, criteria and evaluation indicators.*